

7/5825

T.C.
DEVLET BAKANİ VE
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SAYI : B.02.0.001/ 385
KONU :

14/3/2002

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 06.02.2002 gün ve A.01.0.GNS.0.10.00.02.-7/5825-13293/31676 sayılı yazınız.

Ankara Milletvekili Zeki ÇELİK'in, tarafımdan cevaplandırılması tensip edilen 7/5825-13293 esas no'lu yazılı soru önergesine verilen cevap ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Devlet BAHÇELİ

Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

EK: 1- Önerge cevabı (3 sayfa)

DAĞITIM :

Gereği _____ :

TBMM Başkanlığına

Bilgi _____ :

Başbakanlığa

Ek: TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI

1 – Ülkemizde gelir gruplarına göre sıralama yapıldığında nüfus, yüzde 20'lik beş temel parçaya ayrılmaktadır. Nüfusun beş eşit parçaya ayrılan kısmının gelirin ne kadarını aldığını görebilmek için de gelir dağılımı araştırmasının yapıldığı yıl ülkede yaratılan toplam kullanılabilir gelir sözkonusu bu nüfus gruplarına dağılacak şekilde gruplandırılmaktadır.

Türkiye'de gelir dağılımına ilişkin bilgiler Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından toplanmaktadır. DİE'nin yaptığı en son gelir dağılımı araştırması 1994 yılında tamamlanmıştır. DİE tarafından, 2001 Ocak ayında başlatılan Gelir Dağılımı Araştırması ekonomik kriz nedeniyle iptal edilmiştir. Bir kriz yılında yapılan anketin, politika oluşturma bağlamında orta vadeli "öngörü" imkanı sağlama özelliği bir hayli zayıf olması münasebetiyle, ankete çıkan hanehalklarının beyanlarında da ciddi "sapmalar" görülebilmektedir. Nitekim; 2001 yılında uygulanmaya başlanan, ancak 3 ay sonra iptal edilen anket çalışmasının iptal gerekçesini, hanehalklarının beyanlarında ortaya çıkan "güvenirlilik sorunu" oluşturmuştur. Bir başka deyişle, kriz nedeniyle hanehalklarından kendi durumlarına ilişkin "sağlıklı" bilgiler elde edilememiştir.

DİE bu yıl yeni bir gelir dağılımı araştırması başlatmıştır. Sonuçları ancak gelecek yıl içinde açıklanması beklenen bu çalışmanın günümüze ilişkin verileri henüz elde edilme aşamasındadır. Bu çerçevede, Sayın M. Zeki Çelik'in sorularının tümüne cevap vermek şu aşamada mümkün görülmemektedir.

2 – Günümüze ilişkin güncel verilerin bulunmaması nedeniyle 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. ve 9. sorularda ifade edilen hususların bugünkü durumu tam olarak bilinemediğinden cevaplandırılmamaktadır. Bununla birlikte, aşağıda ifade edilen hususların değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Gelir Dağılımında Genel Durum

Gelir dağılımının ekonomik durumun yapısal bir unsuru olmasından dolayı, normal koşullar altında kısa dönemde ciddi değişimlere uğramadığı bilinmektedir. Gelir dağılımının değişimi ekonomik ve sosyal politikalardaki yapısal unsurların değişimi ile ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de, gelir dağılımı ile ilgili yapılmış olan en son anket çalışması, bir ekonomik kriz yılı olan 1994 yılında yapılmıştır. Bu tarihten sonra, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal politikalarındaki önemli yapısal değişimler meydana gelmiş ve yeni krizler ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu krizlerin, en son 1994 yılında tespit edilmiş olan gelir dağılımı yapısında da önemli değişimlere yol açmış olabileceği düşünülmektedir. Bu değişimin niteliği konusunda Türkiye'de yapılmış güncel ve bütünsel bir araştırma bulunmadığından, bu alanda mevcut durumu ortaya koyacak değerlendirmeler de yapılamamaktadır.

Türkiye'de 1990'larda daha belirgin hale gelen gelir eşitsizliği, özellikle 2001 yılında yaşanan ciddi ekonomik kriz nedeniyle ortaya çıkan refah kaybı ile birlikte tüm hanehalkları üzerinde önemli ölçüde olumsuz etkiler yaratmıştır. Ancak, bu etkilerin kesin derecesi ve yönü henüz bilinmediği için gelir dağılımının yapısı ile ilgili bir tahminde bulunmak son derece güçtür.

Türkiye’de, hanehalkı büyüklüğü açısından fazla çocuklu aileler ve özellikle kadının hanehalkı reisi olduğu tek ebeveynli aileler yoksulluk açısından ciddi bir risk taşımaktadırlar. İktisadi faaliyet koluna göre yoksulluk en yaygın olarak tarım sektöründe görülmektedir. Tarım sektörünü, kayıtdışı istihdamın yaygın olduğu inşaat ve ulaştırma sektörleri izlemektedir. Meslekler bakımından yoksulluk ise, en fazla tarım ve ormancılıkla uğraşanlar ile kendi hesabına çalışanlarda görülmektedir. Ekonomik krizin toplumda en fazla bu kesimler üzerinde etkili olacağı beklenmektedir.

Gelir Eşitsizliğinin Giderilmesine Yönelik Amaçlar ve Hedefler

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 2002 Yılı Programı’nda yer alan ilke ve politikalar aşağıdaki gibidir:

- Gelir dağılımının iyileştirilerek yoksulluğun azaltılması ve ekonomik refah artışından toplumun bütün kesimlerinin adil pay alması esastır.
- Ekonomik büyümeyi esas alan, mutlak yoksulluğu giderecek, göreceli yoksulluğu azaltacak ve yoksul kesimleri ortalama refah seviyesine yaklaştıracak iktisadi ve sosyal politikaların uyum içinde uygulanması temel ilkedir.
- Transfer sistemi, yoksullar ve yoksullaşma riskiyle karşı karşıya bulunan gruplar lehine gelirin yeniden dağılımını sağlayacak bir yapıya kavuşturulacaktır.
- Kırsal kesimde yaşayan nüfusun verimliliğini artıracak ve tarımsal üretim verimliliğini zenginleştirecek mesleki yönlendirme programlarına ve projelere ağırlık verilerek, ilgili yöre halkının katılımı sağlanacaktır.
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesine özel önem verilecek ve yeni girişimcilerin ortaya çıkması teşvik edilecektir.
- İşgücü piyasasına girişi kolaylaştıracak ve sektörler arası işgücü mobilitesini artıracak tedbirlere ağırlık verilecektir.
- Bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak üzere, ekonomik yatırımlar yanında, eğitim, sağlık ve sosyal hizmet yatırımlarına hız kazandırılacaktır.
- Sosyal yardım ve hizmetlerin yoksul kesimlere daha etkin bir şekilde ulaştırılması sağlanacaktır. Bu çerçevede, merkezi idare ile işbirliği içinde mahalli idarelerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadele programlarında daha etkili bir şekilde yer almaları teşvik edilecektir.
- Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin dar gelirli ve yoksul kesimler için ulaşılabilir ve kullanılabilir olması sağlanacak, bu kesimlerin konut ihtiyacını gidermeye yönelik projeler teşvik edilecektir.

- Yoksul kesimlere gıda güvencesi sağlayacak bir sistem geliştirilecektir. Ekonomik kriz ve doğal afet zamanlarında kitlelerin yoksulluğa düşmesini ve yoksul kesimlerin daha da yoksullaşmasını önleyici bir sistem oluşturulacaktır.

Bu amaç ve hedeflere yönelik olarak aşağıdaki tedbirler üzerine çalışılmaktadır:

Gelir dağılımı ve yoksullukla ilgili araştırmaların daha sık aralıklarla ve düzenli olarak yapılmasını sağlayacak bir sistemin geliştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmektedir.

Alt gelir grupları dikkate alınarak, gelir ve istihdamı artıracak, üretim yelpazesini zenginleştirecek projelere ağırlık verilerek, yeni girişimcilerin ortaya çıkmasını sağlayacak programların oluşturulması çalışmaları sürdürülmektedir.

Yoksul kesimlere gıda güvencesi sağlayacak bir sistemin oluşturulmasına yönelik hazırlık çalışmalarının başlatılması öngörülmektedir.

2001 Yılında Gerçekleştirilen Uygulamalar

2001 yılı içerisinde yukarıda belirtilen politkalar çerçevesinde aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 'Tarım Reformu ve Yeniden Yapılanma Programı' bünyesinde yer alan projelerden olan 'Doğrudan Gelir Desteği' ile 'Çiftçi Kayıt Sistemi' , tarımsal üretimle iştigal eden çiftçilere Doğrudan Gelir Desteği ödemesi ile Çiftçi Kayıt Sistemi'nde uygulanacak esasları belirleyen "Doğrudan Gelir Desteği Yapılması ve Bu Amaçla Oluşturulacak Çiftçi Kayıt Sistemine İlişkin Uygulama Tebliği", 21 Haziran 2001 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ziraat Bankası aracılığı ile çiftçilere yapılacak olan Doğrudan Gelir Desteği ödemelerinin, ülke genelinde tarımsal üretimle iştigal eden ve kayıt altına alınan çiftçilere, 200 dekar kadar arazi için dekar başına 10 milyon lira, 5 dekarın altında arazisi olan çiftçilere ise 5 dekar üzerinden yapılması öngörülmektedir. Yapılacak ödemelerin tespitinde, tapu kayıtları değil, işlenen tarım alanları esas alınmaktadır.

Geçmişte uygulanan destek politikalarının yüksek maliyetli bir nitelikte olması ve kaynakların dağılımında eşitsizliklerin ortaya çıkması, tarımsal desteklerin gerçek ihtiyaç içinde bulunan çiftçilere ulaşmasını engellemiş ve gelir dağılımını iyileştirici etkisi son derece sınırlı kalmıştır. Yeni getirilen Çiftçi Kayıt Sistemi ile, bugüne kadar etkinlikten uzak görünen tarıma yönelik desteklerin, doğrudan ihtiyaç sahibi çiftçilerin eline geçmesini sağlamak amaçlanmıştır.

Son ekonomik krizden en fazla etkilenen yoksul kesimlere acil yardım yapılması, orta ve uzun dönemde ise, sosyal yardım ve hizmet kuruluşları arasındaki koordinasyonun güçlendirilerek hedef kitlelere daha etkili hizmet vermeyi sağlayacak bir sisteme geçilmesini öngören ve bunun yanında yoksul ailelere şartlı sosyal yardım ile gelir ve istihdam artırıcı mikro projelerin desteklenmesini içeren, 500 milyon dolarlık Dünya Bankası kredi katkısı sağlanan "Sosyal Riskin Azaltılması Projesi" uygulanmaya konmuştur.